

VIKTORAS RANKAITIS IR BARKENTINA „MERIDIANAS“ GYVENIMAS PO BURIŲ SPARNAIS

Jūrininkui ir buriuotojui Viktorui Rankaičiui (1928 – 1999) atminti

Venantas Butkus

1999.12.16.

„Gyventi nebūtina, plaukioti jūromis – būtina“, tvirtino senovės jūrininkai. Tos senos išminties pavyzdžiu gali būti Viktoro Rankaičio gyvenimas. Tai galėtų paliudyti šimtai šturmanų ir kapitonų, kurie kadaise baigė Klaipėdos jūreivystės mokyklą. Viktoras Rankaitis daugeliui jų, atlikusių jūrinę praktiką mokomajame burlaivyje „Meridianas“, buvo pirmasis globėjas, išmokęs rišti mazgus, laiptoti vantomis, kelti bures, padėjęs apsispręsti ar jie neklydo pasirinkę jūrininko profesiją.

Burės į Viktoro gyvenimą įsiveržė sunkiais pokario metais, kai Edvardas Ilgaunis, Feliksas Vainoras, Zigmas Mačiukas ir Stanislovas Marcinkevičius, gerai žinomi buriuotojai dar anais nepriklausomybės laikais, sugriautame Klaipėdos jachtklube subūrė nenuoramas paauglius, troškusių romantiškų nuotykių ir svajojusių apie tolimas jūrų keliones. Tarp jų buvo ir Viktoras. Vėliau jis visada su pasididžiavimu ir nostalgija prisimindavo tuos laikus, kai jaunieji buriuotojai atstatinėjo nuniokotas jachtas, apgriautą elingą, valė jachtklubo teritoriją ir mokėsi valdyti vėjų nešamą laivą, skynė pirmasias pergales Trakų ir Leningrado regatose.

Buriuotojo patirtis Viktorui padėjo tapti mokomojo burlaivio „Meridianas“ jūreiviu. Jis įžengė į šio laivo denį, jei neklystu, 1949 metais ir jau niekada jo nebepaliko. Grakščioji barkentina tapo jo antraisiais namais, kuriems jis atidavė visą savo gyvenimą.

Su Viktoru susipažinau, kai jis jau buvo „Meridiano“ bocmanas. Tada jis laikinai gyveno Rygoje, kur stovėdavo iš jūros grįžęs jo burlaivis, bet Klaipėdos nepamiršdavo. Čia buvo jo gimtieji namai, čionai jį traukė seni draugai, su kuriais siejo kartu praleistos vasaros po burių sparnais. Jei tik Viktoras būdavo krante, o Klaipėdoje vykdavo buriavimo varžybos, jis būtinai atvykdavo palenktyniauti. Per vienas tokias varžybas, tampydami šotus Osvaldo Kubiliūno jachtoje, mudu ir susipažinome. Vėliau mums kartu teko nemažai plaukioti su „Atlantu“ ir „Lietuva“, dalyvauti Baltijos taurės regatose, ne kartą plaukti į varžybas Lenkijoje.

Kai dvi ar tris savaites dieną naktį tie patys žmonės trinasi šonais nedidelėje burlaivio erdvėje, greitai išryškėja kiekvieno charakteris. Viktoras buvo azartiškas lenktynininkas ir negalėdavo pakęsti žioplai daromų klaidų varžybų distancijoje. Jis visada siekdavo, kad jachta būtų sutvarkyta pagal visas buriuotojų taisykles ir tradicijas. Todėl kartais gerokai patriukšmaudavo, jei kas buvo daroma ne taip. Mažai jį pažįstantiems galėjo susidaryti įspūdis, kad Viktoras yra gana aišktingas ir priekabus. Tačiau iš tiesų jis buvo gana nuoširdus ir draugiškas, bet laikėsi šventos tiesos – buriniame laivyne turi būti tvarka. Ir turbūt tarp buriuotojų nebuvo jam lygių sugebėjimu rišti jūrinius mazgus, įvairios paskirties kilpas ir apskritai atlikti visus takelažo darbus.

- Koks iš manęs būtų burlaivio bocmanas, jei tokių dalykų nemokėčiau,- sakydavo Viktoras, jei pradėdavome stebėtis jo sugebėjimais.

Apie tai, kaip jis tapo „Meridiano“ bocmanu ir ką patyrė plaukiodamas šiame laive, mudu išsikalbėjome per vieną naktinį budėjimą plaukiant į Leningradą. Pūtė nestiprus pastovios krypties vėjas, nereikėjo tampyti burių, jachta gerai klausė vairo, laisvi nuo budėjimo kolegos knarkė savo gultuose. Tad mes savo „šuniškos vachtos“ valandas, kad neišeiktų miegas, trumpinome pokalbiu ir stipria juoda kava.

Viktoras gana vaizdingai pasakojo apie savo pirmtaką buvusį „Meridiano“ bocmaną – ne tai suomį, ne tai karelą. Tai buvęs tikras jūrų vilkas su visomis šiai kastai būdingomis savybėmis, neatsilaikantis kranto pagundoms. Bet savo laivą jis gerbė ir mylėjo, buvo nepamainomas specialistas. Senasis bocmanas Viktorui daug ką perdavė iš savo turtingos

jūreiviškos patirties. O kai jam atėjo laikas nuleisti inkarą krante, savo nemenką ūkį ramia sąžine patikėjo jaunam jūreiviui iš Lietuvos.

Nelengvos pareigos būti burlaivio bocmanu, kurio įgula – dar neapsiplunksnavę jūreivystės mokyklų kursantai. Juolab, kad bocmanas ne ką vyresnis už tuos, kurie turi jo bijoti kaip ugnies ir nepriekaištingai vykdyti visus nurodymus.

Jūrinę praktiką „Meridiane“ atlikdavo visų trijų Pabaltijo respublikų jūreivystės mokyklų kursantai. Viktoras su nekantrumu laukdavo atvykstant lietuviukų. Jais labiau galėjo pasitikėti. Jis prisiminė, kaip dviese su Viliumi Pakalniškiu, vėliau tapusiu didžiausiu Lietuvos transportinių laivų kapitonu, nuėmė visas laivo bures prieš žiemos postovį. Čia visai Meridiano“ įgulai būtų darbo iki valiai, o jie dviese karstėsi stiebais ir rėjomis. Pasak Viktoro, „nusikalė mirtinai“, tačiau buvo patenkinti, kad įveikė šį sunkų darbą, neištižo, neprašė kitų pagalbos.

Įstrigo jam atmintyje ir dar vienas atsitikimas. Kartą plaukime tarp Goglando salos ir kranto „Meridiano“ užklupo uraganinis vėjas. Burlaivio kapitoniui ir jo įgulai, kurios didžiąją dalį sudarė jūreivystės mokyklų auklėtiniai, reikėjo daug pastangų, kad pučiant priešiniam vėjui išlaviruotų neužplaukę ant netoliese esančių uolų. Tada ant rėjų pakilo pats bocmanas Viktoras, pasitelkęs sau į pagalbą stipresnius kursantus. Jam įsiminė drąsiai svaiginančiame aukštyje bures tvarkęs Algirdas Kulbokas. „Iš tokių vaikinių, nebijančių jūros, ir tampa tikri kapitoni“, - sakė Viktoras. Ir išties, A. Kulbokas, jau būdamas tolimojo plaukiojimo kapitonu ir vadovaudamas gelbėjimo laivui „Rambynas“, išgelbėjo ne vieną audrų blaškoma laivą, sėkmingai vedė per Atlanto platumas žvejybos transportinius laivus.

Iš pradžių „Meridiano“ reisai buvo kabotažiniai (pakrančių). Jis plaukiojo tik į sovietinius uostus Baltijos jūroje. Bet plaukti su burėmis audringoje Baltijoje, jos sąsiauriais ir įlankomis kur kas sudėtingiau negu Atlanto platybėse. Bet koks jūrų romantikas, o tokiu be abejonės buvo Viktoras, netrokšta išplaukti į platesnius vandenius. Ta jo sena svajonė išsipildė. Juk paskui „Meridianas“ plaukė ir į Atlanto platybes prie Afrikos krantų, Azorų salų. Tai buvo puikūs reisai kupini nepakartojamų įspūdžių. Bet labiausiai įsiminė nuotykiškas Lamanšė, kai „Meridianas“ uraganiniame vėjyje blaškėsi tarp Anglijos ir Prancūzijos krantų. Pasak Viktoro, tada jie visą ilgą naktį plaukė darydami posūkių po posūkio. Plyšo burės, neatlaikė kai kurių rėjų brassai. Ta naktis buvo siaubingiausia per visą tarnybos laiką „Meridiane“. Viktoras, kaip ir priklausio bocmanui, ją praleido denyje, labiausiai jaudindamasis dėl kursantų, niekada dar nepatyrusių tokio išbandymo.

Kartą grįžęs Klaipėdon Viktoras pranešė žinią, kad „Meridiano“ dienos jau suskaitytos. Juk laivai irgi sensta. Matėsi, kad jam sunku skirtis su burlaiviu, kuriame praėjo jo geriausi jaunystės metai, patirta daug malonių įspūdžių ir išgyventa sunkių akimirkų. Kai buvo nuspręsta barkentiną parplukdyti į Klaipėdą ir paversti ją restoranu, Viktoras ilgai svarstė ar priimti pasiūlymą ir toliau likti šiame laive. Mat jį kaip specialistą, naujieji šeimininkai – Klaipėdos valgyklų, restoranų ir kavinių trestas – kvietė konsultuoti pertvarkant laivą ir pasilikti, kad jį prižiūrėtų. Buvo norima, kad bent iš išorės laivas liktų toks, koks buvo, kai dar plaukiojo. Tegul gėrisi klaipėdiškiai ir miesto svečiai grakščiu burlaivio siluetu, žadina berniūkščiams svajones apie tolimes jūrų keliones. Taip ir liko Viktoras priglundusiam prie krantinės „Meridiane“.

Ką jis ten veikė Viktoras nemėgo pasakoti. Bet be burių gyventi negalėjo. Vėl aktyviai pradėjo lankytis jachtklube, kur ir prasidėjo jo kelias. Plaukiojo su „Atlantu“, „Aušra“, vėliau tapo nuolatinis „Lietuvos“ įgulos nariu.

Kas plaukiojo su Viktoru, tas žino, koks jis būdavo atsargus pavojingose situacijose. Tai geležinė jūrininkų taisyklė – visais abejotinais atvejais laikyti save esant arčiau pavojaus. Tik toks protingas atsargumas, įvertinant visas galimas aplinkybes, ir gera jūrinė praktika garantuoja saugesnį plaukiojimą. Bet jūros jau toks aikštingas charakteris, kad ir tai ne visada apsaugo nuo bėdų.

1977 metų vėlyvą rudenį grupė jachtų išplaukė į Leningradą. Tai buvo gana sunkus reisas. Beveik visą kelią lydėjo audros, naktys jau buvo ilgos, tamsios ir šaltos. Viktoras

vadovavo didesnės patirties neturinčiai „Aušros“ įgulai. Denyje budinti pamaina posūkio metu nesusidorėjo su didbure ir ties Ventspiliu sulaužė giką. Lengviausia būtų buvę sukti pavėjui ir palengva kapstyti namo. Bet Viktoras nusprendė kitaip. Bangų blaškomi buriuotojai iš visokių detalių, kokias tik rado jachtoje, laikinai sutvirtino giką ir laimingai pasiekė kelionės tikslą.

Aktyvus buriavimas Viktorui baigėsi labai netikėtai ir skausmingai. Audringą naktį netoli Irbės sąsiaurio, „Lietuvos“ vairininkas užsižioptojo ar paprasčiausiai nebesuvaldė jachtos ir keičiantis halsui groto gikas persimetė iš vieno borto į kitą. Blogiausia, kad tas nevykėlis vairininkas net nešūktelėjo, kad reikia saugotis. O tuo metu Viktoras stovėjo palinkęs virš įėjimo liuko. Virš denio švilpiantis rasto storio metalinis gikas pataikė jam į skruostą ir sutrupino žandikaulį. Pasukusi atgal, jachta kelias valandas kapojosi prieš vėją, kol pasiekė Ventspilį. Ten Viktoras buvo paguldytas į ligoninę. Sužeidimas buvo labai rimtas, teko daryti operaciją, bet kaip vėliau paaiškėjo, vietiniai medikai nepasižymėjo profesionalumu. Tad teko dar nemažai laiko praleisti ir Klaipėdos ligoninėje. Kai aš jį ten aplankiau, Viktoras jautėsi jau neblogai, bet griaudėjo kaip piratų laivo bocmanas. „Kad aš daugiau su tokiais p... plaukčiau. Žalio supratimo neturi kaip valdyti jachtą, o dar buriuotojais dedasi. Trisdešimt metų išplaukiojau ne tokiam burlaivyje, visokiose situacijose buvau, ir nieko neatsitiko, nes šalimais nebūdavo debilų“. Visa tai buvo pasakyta žymiai aštriau ir su „stipresniais“ epitetais tą naktį denyje budėjusių adresu.

Viktorą dažnai piktindavo tai, kad, gamykloms pripirkus jūrinių jachtų, į buriavimą ateinantys sumitę vyrai nebesilaiko senų buriuotojų tradicijų, nesugeba gerai atlikti takelazo darbų, nerūpestingai elgiasi jūroje, o vaidina jūrų vilkus. Nelaimingas atsitikimas, kurio galėjo nebūti, jei prie vairo ir burių budėję vyrai, būtų buvę atidesni, matyt, dar labiau sustiprino tas jo nuotaikas. Sakė, kad daugiau kojos nekels į jachtą. Nežinau, gal po to ir buvo kur nors išplaukęs, tačiau jachtklube Viktoras pasirodydavo vis rečiau. Pasigedau aš jo ir kažkurioje buriuotojų šventėje, kurias jis paprastai nepraleisdavo. Gal niekas ir nepakvietė, o Viktoras savo vertę žinojo.

Burės ir jūra Viktorui buvo vienintelė meilė visam gyvenimui. Toks jis ir liks mūsų atmintyje.